

DE TELEVISIE

DOOR DE LENS VAN DE KIJKER

W BOOKS

Timeview
VINTAGE IMAGES

Café De Poort van Kleef in Eindhoven, 1 november 1950, mensen drommen zich samen rond een televisie. Het is een experimentele tv-uitzending van Philips. Op de foto uiterst links met bril de café-eigenaar dhr. Raaymakers.

Het begin van een zoektocht

'Doos met negatieven' was de summiere beschrijving, maar voor mij voldoende om tot aankoop over te gaan. Marktplaats checken is mijn dagelijkse routine en ik acht mijzelf inmiddels een dermate ervaren aankoper dat ik meen de pareltjes er wel uit te kunnen vissen. Al jaren speur ik verkoop- en veilingsites af naar fotonegatieven; een uit de hand gelopen hobby die ooit begon met een doosje glasnegatieven. Het bleek een fascinatie die ook besmettelijk was, want Marit, mijn vrouw, kreeg het eveneens te pakken. Wanneer we een partij negatieven binnenkrijgen, halen we de lichtbakken tevoorschijn en zitten we een hele avond met loepjes de buit te bekijken. De 'Doos met negatieven' werd dus gekocht.

Een paar dagen later arriveerde de aankoop in een grote doos en pakten we die nieuwsgierig uit. Honderden negatiefenveloppen, gevuld met duizenden negatieven. Gezinsuitstapjes naar de kermis, carnaval, de camping, het museum, het bloemencorso, enzovoort. De negatieven stammen uit de periode 1990-2005. Ai, dat is veel te jong voor ons; normaal gesproken zoeken we materiaal van vóór 1980. Bovendien is de hoofdpersoon op vrijwel alle foto's duidelijk herkenbaar: een jongen met het syndroom van Down. Hier kunnen we niets mee, luidt al snel onze conclusie.

Maar wanneer we iets nauwkeuriger kijken, duikt er toch iets opvallends op. Er blijken zo'n dertig enveloppen met fotonegatieven van een televisiescherm tussen te zitten. Hoewel lastig te zien, betreft het merendeel Teletekstpagina's. Teletekst, dat in primaire kleuren vormgegeven, blokkerige nieuwsplatform. Sinds de introductie in Nederland in 1980 is Teletekst uitgegroeid tot een van de best bezochte nieuwsdiensten van het land, met dagelijks bijna 700.000 gebruikers.

Met onze loepjes is moeilijk te zien wat er precies op de negatieven staat, dus maken we snel een aantal scans. Ongeduldig zie ik de beelden één voor één in de cloud verschijnen: foto's van Teletekstpagina's over het overlijden van prins Bernhard in 2004. Tientallen. Mijn nieuwsgierigheid maakt plaats voor verbazing en fascinatie. Waarom maakt iemand foto's van teletekstpagina's?

Het is niet zo dat de foto's met veel gevoel voor compositie of technische kennis zijn gemaakt. De opnames vormen een bonte stoet van onscherpte, onder- en overbelichting en scheef gefotografeerde televisies. Daarbij moet ik wel vermelden dat het helemaal niet zo eenvoudig is om een goede foto van een actieve televisie te maken. Daar kom ik later nog op terug. De behoefte om de televisie te fotograferen lijkt dan ook niet ingegeven door een grote interesse in fotografie. Eerder gaat het om een persoonlijke documentatie van een gebeurtenis. In dit geval: het overlijden van prins Bernhard.

Deze onverwachte vondst zette ons op het spoor van dit boek. Het bevat foto's van televisies, al dan niet ingeschakeld, gemaakt door televisiekijkers. Aanvankelijk wilden zij vooral het toestel zelf vastleggen, omdat het zo'n bijzonder en modern apparaat was. Later fotografeerden zij ook de gebeurtenissen die zich op het scherm afspeelden: artiesten, acteurs, sportevenementen en nieuws. Zo werd de geschiedenis van de tweede helft van de twintigste eeuw vastgelegd op ontelbare foto's van televisies wereldwijd.

Een heerlijke maaltijd bij het testbeeldlicht.

TX400U
Tafelmodel met 22 cm
kathodetransmissie. Beeld-
afmeting: 16,2 x 21,5 cm.

TX500U
Tafelmodel (op een tafelpot)
met 25 cm kathodetransmissie.
Beeldafmeting: 20,1 x 27,2 cm.

De TX 400 U en TX 500 U zijn uitgerust voor het
recepteren van 4 kanalen in de televisie band I.

Aantal Rijnen	625 per beeld	Beelddraggelfrequenties:	42,50*, 45,25*, 50,00*, 62,50* MHz.
Aantal beelden	24 per seconde	Gehelebeeldrijfrequentie:	46,25*, 48,75*, 50,75*, 62,75* MHz.
Beeldstandaard	Negatief		
Gehelebeeldstandaard	F.M.		
Beeldverhouding	3:1		

* Receptieband voor de 4 kanalen.

Labels for TX400U:

- VERTICALE OPENINGEN AAN DEUR ZIJDE
- BIJ AFNEMEN VAN DE KAP, KAN REDE ZIJNDE SCHROEF LOSMAKEN
- BIJ AFNEMEN VAN DE KAP, KAN REDE ZIJNEN EN AAN DE ONDERKANT PHILIPS KOPSCHROEFEN LOSMAKEN
- KATHODE-TRANSMISSIE TYPE NW 32/4
- BEELDMAKING
- NETSPANNING 220 V
- LUIDSPREKER-OPENING
- 4 KANAALRECEPTOR
- AFSTEMMING
- NETSCHAKELAAR EN GEHELEBEELD
- CONTRAST REGELAAR
- VERTICALE LINEAAR-TOETS REGELAAR, INSTELBAAR MET SCHOUVERKNOBBEL
- HOUDERHOUDS REGELAAR
- BEELDSCHEPTE REGELAAR
- VERTICALE STABILISATIE
- HORIZONTALE STABILISATIE
- KAP KAN IN ZIJN GEHELE AFGESLOMEN WORDEN

PHILIPS *Televisie*

PHILIPS

De TX400U 'Het Hondenhok' was de eerste consumententelevisie van Philips. Vanaf 1949 waren er regelmatig testuitzendingen en daarvoor had Philips rond Eindhoven bij personeelsleden zo'n 150 toestellen geplaatst. Het Hondenhok had een diagonaal beeld van 17 cm en het luxere model TX500U een beeldbuis van 25 cm. Het instapmodel was verkrijgbaar vanaf 795 gulden, in die tijd een paar modale maandsalarissen.

Een nieuw venster op de wereld

Rond de laatste eeuwwisseling was de internetdichtheid in Nederland al behoorlijk hoog, maar het World Wide Web stond nog altijd in de kinderschoenen. Ik vermoed dat de fotograaf zich destijds niet realiseerde dat nieuwsfeiten zich voorgoed op het internet zouden nestelen. Dat is niet zo vreemd; de meeste mensen hadden geen idee hoe internet zich verder zou ontwikkelen. We zochten met Yahoo!, communiceerden via MSN Messenger en YouTube werd pas in 2005 gelanceerd.

Zo waren er in 1950 enkele honderden pioniers die een televisietoestel aanschafte, zonder te weten hoe dat medium zich zou ontwikkelen. Er waren immers nog geen reguliere televisie-uitzendingen. Waarschijnlijk zagen de meeste mensen het toestel destijds vooral als een radio met bewegend beeld.

Radio Soirée Musicale was de naam van het eerste radioprogramma in Nederland. Het werd op 6 november 1919 uitgezonden door ingenieur Hans Idzerda met een door hemzelf, in samenwerking met Philips, ontwikkelde zender. Daarmee was het eerste massamedium geboren, want Idzerda's uitzending was het eerste commerciële radioprogramma ter wereld dat met regelmaat werd uitgezonden. Radio bracht informatie en amusement en verwierf in de jaren die volgden een vaste plek in de huiskamer.

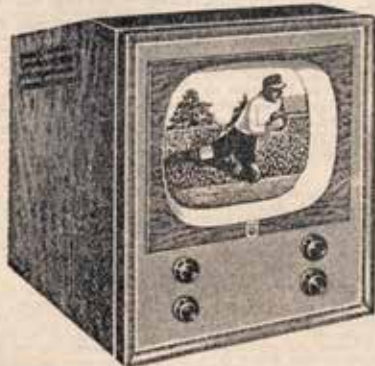
Maar terug naar onze Teletekstfotograaf. Als hij of zij zich destijds had gerealiseerd dat vrijwel ieder nieuwsfeit later tot in detail op internet terug te vinden zou zijn, dan waren die teletekstpagina's waarschijnlijk nooit gefotografeerd. Maar teletekstpagina's worden niet systematisch bewaard; er bestaat geen volledig archief waarin oude pagina's kunnen worden opgezocht. De inhoud wordt voortdurend overschreven. Juist daardoor vormt deze persoonlijke fotografische registratie van het overlijden van prins Bernhard een zeldzame en bijzondere serie.

Aan de wieg van de Nederlandse televisie stond opnieuw Philips. Voor de Tweede Wereldoorlog was het bedrijf al een van de grootste radioproducenten van Europa. Vanaf de beginnende jaren van het televisietijdperk speelde Philips een pioniersrol in de ontwikkeling van televisie. Al in de jaren dertig experimenteerde het concern met de nieuwe techniek. Zo demonstreerde Philips zijn eerste televisie publiekelijk op de IFA-beurs in Berlijn in 1935. De oorlog onderbrak die ontwikkelingen, maar in 1948 begon Philips zelf met het produceren en uitzenden van televisieprogramma's.

Die uitzendingen waren aanvankelijk alleen te ontvangen in de regio Eindhoven, voornamelijk bij medewerkers van Philips. Het bedrijf had namelijk televisietoestellen bij personeelsleden thuis geplaatst om de uitzendingen te testen. In 1950 bracht Philips zijn eerste televisie in massaproductie op de markt: de TX400U, liefkozend bekend als 'het Hondenhok'. Het toestel beschikte over een zwart-witscherm met een beelddiagonaal van 17 centimeter en kostte vanaf circa 800 gulden. Bij een gemiddeld jaarinkomen van ongeveer 3.000 gulden bleef 'het Hondenhok' voorlopig buiten bereik van de meeste Nederlanders.

Gratis Televisie demonstratie!

Centraal Radio Huis nodigt U uit!

U bent welkom! En U verplicht U tot niets! De televisie-experts van Centraal Radio Huis willen U GRATIS de televisie laten zien! Bekijk zelf hoe televisie werkt.

Vraag GRATIS entree-bewijs. Als U de bon invult, krijgt U een uitnodiging thuis.

* Alléén specialisten kunnen televisie-apparaten en antennes installeren! En Centraal Radio Huis heeft die televisie-experts. Zij willen U graag alles over televisie uitleggen!

PHILIPS TX 500 U I. 1.101,-
maandelijks v.a. f. 51,- | wekelijks v.a. f. 11.75

* Slechts 20% vooruit, en daarna gedurende 78 weken of 18 maanden de termijnen, die voor U wettelijk gelden. Voor minder per week kunt U nergens terecht!

PHILIPS TX 400 U I. 785,-
maandelijks v.a. f. 40.75 | wekelijks v.a. f. 9.35

Bon

Ik wil gratis een televisie-demonstratie van Centraal Radio Huis op een avond bijwonen. Opzenden naar of inleveren bij een der winkels van Centraal Radio Huis.

Naam: _____
Adres: _____
Plaats: _____
Telef.: _____
Stuur mij gratis _____ entree-bewijsen.

CENTRAAL RADIO HUIS
ook voor televisie

Centrum: Vijzelstraat 62, Tel. 30189
West: Mercatorplein 14, Tel. 80531
Zuid: Ferd. Bolstraat 161, Tel. 93113
Oost: Janszstraat 50, Tel. 54480
Grootkoop Radio Huis: Vijzelstr. 94, Tel. 38649

AMSTERDAMS GROOTSTE RADIOSPECIALZAAK

De televisie gaat beginnen!

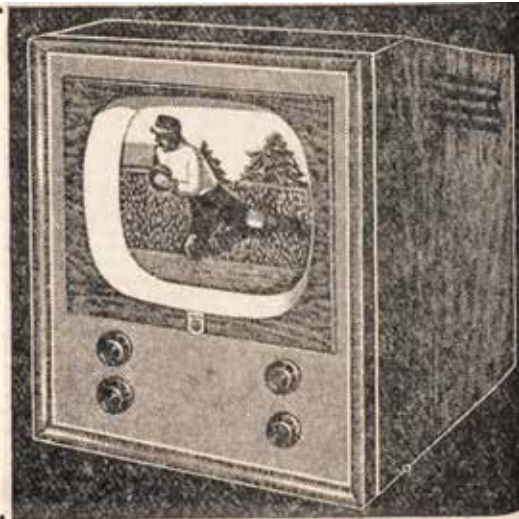
Dene week niet, volgende week ook nog niet, maar 2 October.

PHILIPS TX 500 U

Philips heeft al drie prachtige televisie-apparaten. En Centraal Radio Huis stelt ze ten toon! Tal van verstandigen hebben er reeds een gekozen. Want straks komt de grote televisie-belangstelling en dan is 't wellicht moeilijk zo'n pracht apparaat meteen te kopen. Het afgebeelde televisie-apparaat kost

f 985,- Wekel. v.a. f 11.75 *
Maand. v.a. f 51,- *

Er zijn ook nog twee andere typen. Een van f 785,- en een van f 1750,-!

nieuws van * CENTRAAL RADIO HUIS * TELEVISIE

Volgend jaar begint de Nederlandse televisie-uitzending! En dan kunnen de meeste Nederlanders van de televisie gaan genieten!

Centraal Radio Huis geeft U gratis voorlichting!

Koop een televisie van Philips of van een ander merk. Het is niet moeilijk. Maar het is wel belangrijk dat U weet wat U koopt. Daarom geeft Centraal Radio Huis U gratis voorlichting. Want U krijgt een goed televisie-apparaat. Centraal Radio Huis wil U helpen met een goede televisie-keuze. En dan Philips, de beste televisie-keuze. Want het is niet moeilijk een goede televisie-keuze te maken.

Uw radio blijft onmisbaar!

Eind het, de 'radio-keuze' is niet moeilijk. Maar het is wel belangrijk dat U weet wat U koopt. Daarom geeft Centraal Radio Huis U gratis voorlichting. Want U krijgt een goed radio-apparaat. Centraal Radio Huis wil U helpen met een goede radio-keuze. En dan Philips, de beste radio-keuze. Want het is niet moeilijk een goede radio-keuze te maken.

Reserveer vast een

PHILIPS TELEVISIE-TOESTEL

f 785,-

CENTRAAL RADIO HUIS
ook voor televisie

Voor Centrum: Vijzelstraat 62, Tel. 30189
Voor West: Mercatorplein 14, Tel. 80531
Voor Zuid: Ferd. Bolstraat 161, Tel. 93113
Voor Oost: Janszstraat 50, Tel. 54480
Voor Grootkoop: Vijzelstr. 94, Tel. 38649

AMSTERDAMS GROOTSTE RADIOSPECIALZAAK

Daarom stelt CENTRAAL RADIO HUIS U op de hoogte van de televisie-uitzending!

PHILIPS-TELEVISIE-ONTVANGER!

Hoe goed U uw televisie-keuze doet, dat is niet moeilijk. Maar het is wel belangrijk dat U weet wat U koopt. Daarom geeft Centraal Radio Huis U gratis voorlichting. Want U krijgt een goed televisie-apparaat. Centraal Radio Huis wil U helpen met een goede televisie-keuze. En dan Philips, de beste televisie-keuze. Want het is niet moeilijk een goede televisie-keuze te maken.

Centraal Radio Huis houdt U op de hoogte!

Als U een televisie-keuze doet, dat is niet moeilijk. Maar het is wel belangrijk dat U weet wat U koopt. Daarom geeft Centraal Radio Huis U gratis voorlichting. Want U krijgt een goed televisie-apparaat. Centraal Radio Huis wil U helpen met een goede televisie-keuze. En dan Philips, de beste televisie-keuze. Want het is niet moeilijk een goede televisie-keuze te maken.

Reserveer vast een

PHILIPS TELEVISIE-TOESTEL

f 785,-

CENTRAAL RADIO HUIS
ook voor televisie

Voor Centrum: Vijzelstraat 62, Tel. 30189
Voor West: Mercatorplein 14, Tel. 80531
Voor Zuid: Ferd. Bolstraat 161, Tel. 93113
Voor Oost: Janszstraat 50, Tel. 54480
Voor Grootkoop: Vijzelstr. 94, Tel. 38649

AMSTERDAMS GROOTSTE RADIOSPECIALZAAK

In de aanloop van de reguliere uitzendingen werd er al veel veel geadverteerd met demonstraties en voorlichting om het publiek kennis te laten maken met televisie.

De televisie veroverd de huiskamer

Op 2 oktober 1951 was het dan zover: de eerste officiële Nederlandse televisie-uitzending. Een anderhalf uur durend programma van de NTS (Nederlandse Televisie Stichting). "Goedenavond dames en heren. Vanavond is het een heel bijzondere avond", waren de eerste woorden van Jeanne Roos, journaliste bij Het Parool, die vanwege haar vlotte babbel en journalistieke ervaring was gevraagd als omroepster en presentatrice. Vanaf dat moment veroverd de televisie, ondanks de aanzienlijke aanschafprijs van een toestel, langzaam maar zeker de Nederlandse huiskamers.

In die beginjaren werd de televisie vaak gefotografeerd om te laten zien dat men er een bezat. En dat was niet zomaar iets. De televisie stond voor vernieuwing, techniek en de moderne tijd. We zien uit die periode dan ook veel foto's van dames naast het toestel. Dat heeft er waarschijnlijk mee te maken dat in die tijd vooral mannen fotografeerden. En dan fotografeer je alles waar je trots op bent: je vrouw, je kinderen, je auto en je televisie. Of, nog beter, combinaties van die onderwerpen. We zien dan ook opvallend veel vrouwen die de televisie bedienen of ernaast poseren.

Opmerkelijk vaak werd de televisie gefotografeerd met een testbeeld. Het beeld dat voorafgaand aan de uitzendingen werd getoond en waarmee scherpste, helderheid en contrast konden worden afgesteld. Voordat men van een televisieavond kon genieten, moest er vaak nog het nodige gebeuren. Regelmatig betekende dat zelfs het dak op om de antenne te richten. Ik kan mij nog herinneren dat ik als zesjarig jongetje mijn vader vergezelde naar het dak. Wij woonden in Amsterdam en het dak stond vol antennes en stormlijnen. Na wat gepruts aan de antenne en heen en weer geroep tussen mijn ouders verscheen er uiteindelijk beeld. En kon de televisieavond beginnen.

Vanaf de jaren zestig ontwikkelt televisie zich van technische curiositeit tot het centrale meubelstuk van de huiskamer. Het aantal zenders groeit, de uitzendingen nemen toe en steeds meer gezinnen schaffen een eigen toestel aan. Televisiekijken wordt een gezamenlijke bezigheid. Op zaterdagavond verzamelt het gezin zich voor amusementsprogramma's, spelshows en muziek. Op zondag staan sportuitzendingen centraal. Wedstrijden, samenvattingen en grote internationale evenementen brengen mensen letterlijk rond hetzelfde scherm bijeen. De televisie bepaalt steeds vaker het ritme van de week.

Dat zien we ook terug in de foto's uit deze periode. De aandacht verschuift van het toestel zelf naar wat er op het scherm gebeurt. Bekende presentatoren, artiesten, acteurs en sporthelden verschijnen in de familiealbums. De televisie is niet langer het onderwerp van de foto; zij wordt het venster waardoor de wereld de huiskamer binnenkomt. Juist daardoor vormen deze beelden vandaag de dag een unieke combinatie van persoonlijke herinnering en collectieve geschiedenis.

*Vader was degene met de camera en dat komt hier duidelijk naar voren.
De vrouw des huizes is het perfecte model om naast de nieuwe televisie plaats te nemen.
"Schat, als jij er nu eens naast gaat staan, draai maar eens aan een knop en lachen."*

Zowel in de jaren vijftig (hierboven) als in de jaren zeventig (rechts) poseren deze echtparen trots bij hun toestel. De televisie was meer dan een gebruiksvoorwerp; zij stond symbool voor moderniteit, welvaart en aansluiting op de wereld buiten de huiskamer. Hoewel televisietoestellen in de loop der jaren betaalbaarder werden en steeds meer huishoudens er een bezaten, bleef het apparaat een prominente plaats innemen in het interieur. Het was een meubelstuk dat gezien mocht worden en regelmatig een plek kreeg op familiefoto's. Deze foto's tonen niet alleen de ontwikkeling van de televisie zelf, maar ook de bijzondere status die het toestel gedurende decennia wist te behouden.

De kleurentelevisie werd in 1967 geïntroduceerd in Nederland. En net als bij de introductie van de televisie in 1951 gaan mensen het nieuwe wonder bekijken in de etalages van de radio- en televisiewinkels. Fotografie was echter nog vooral in zwart-wit.

▲ Deze foto's werden gemaakt op 21 december 1986 door Joost Koedam. "Met een groep vrienden roeiden we vanuit Hank naar de polder 'De Dood' in de Biesbosch voor een ruig weekend in een oude schuur. Een televisie ging mee, want Koot en Bie wilden we niet missen. Omdat er geen elektriciteit aanwezig was, namen we een televisie op accu mee. Zowel de televisie als de accu werd tijdens de overtocht in een vuilniszak verpakt om tegen de regen te beschermen.

Op de linker foto is te zien hoe de televisie wordt opgesteld. Vooral het richten van de antenne bleek een hele uitdaging. Op de andere foto zitten we klaar om te kijken. Nadat Koot en Bie was afgelopen, pakten we de televisie weer in en roeiden terug naar het vaste land. Zelfs voor een weekend midden in de Biesbosch bleek de televisie onmisbaar."

De programma's van Kees van Kooten en Wim de Bie waren mateloos populair en werden uitgezonden van de jaren zeventig tot eind jaren negentig, waardoor ze voor veel Nederlanders een soort cultureel ijkpunt werden.

Cor van der Laak, Walter de Rochebrune, De Vieze Man, F. Jacobse, Tedje van Es om er maar een paar te noemen van de honderden typetjes, die Kees van Kooten en Wim de Bie hebben gespeeld.

Ze hadden relatief veel hoogopgeleide en politiek geïnteresseerde kijkers en tegelijk, dankzij die typetjes, een breed georiënteerd publiek. Hun humor was heel gelaagd, direct grappig door de absurde personages én als satire op politiek, media en Nederlandse gewoontes. Daardoor kregen ze zowel een familie samen op de bank-publiek als een cultstatus onder studenten, journalisten, cabaretiers en politici.

Terugkijkend naar afleveringen van Van Kooten en de Bie blijken de onderwerpen die ze behandelden in hun programma's nu nog zeer actueel en relevant te zijn.

◀ Burgemeester Hans van der Vaart en wethouder Tjolk Hekking van de fictieve gemeente Juinen zijn typetjes die vanaf 1982 tot 1998 regelmatig in de uitzendingen voorkwamen. Van Kooten en de Bie gebruikten Juinen om verschillende lokale en landelijke verschijnselen te persifleren.

Sjef van Oekel is een fictief figuur gespeeld door Dolf Brouwers. Wim T. Schippers bedacht de figuur Van Oekel in 1972 toen hij in Reet, België deze naam op een bedrijf in autoaccessoires had zien staan. Harry Touw, die het personage Fred Haché speelde, wees op zijn vriend Dolf Brouwers voor deze rol. Het personage heette toen nog S. van Oekel en het was Brouwers die hem Sjef doopte.

Van Oekel kreeg een eigen programma, 'Van Oekel's Discohoek'. Hij werd erg populair, ook vanwege zijn vele uitspraken zoals "..., als het ware", "Maar ik kwam van rechts", "Dat ben ik dus", "Wie is u?", "Ik word niet goed", "Pardon, reeds!", "Waar heb dat nou voor nodig?" en "Wordt het toch nog gezellig, reeds". De lezers van het tijdschrift Muziek Expres verkozen Sjef van Oekel in 1974 tot populairste tv-persoonlijkheid.

Uitgave

WBOOKS, Zwolle
info@wbooks.com
www.wbooks.com

Concept, tekst, design & vormgeving

Aad Windig & Marit Kout
www.timeview.nl

© 2026 WBOOKS Zwolle / de auteurs

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Van werken van beeldende kunstenaars aangesloten bij een CISAC-organisatie is het auteursrecht geregeld met Pictoright te Amsterdam. © c/o Pictoright Amsterdam 2026.

ISBN 978 94 625 8818 9
NUR 680

WBOOKS

Timeview
VINTAGE IMAGES